

Natuurinrichtingsproject Latemse meersen schept hoge verwachtingen

KERN SINT-MARTENS-LATEM

Sinds 1998 loopt in de Leievallei het natuurinrichtingsproject "Latemse meersen". Het project strekt zich uit over de Keuzemeersen (ten westen van de snelweg E40), de Latemse meersen, de meersen van Sint-Martens-Lerne, Otegems ham en een klein stukje van de meersen van Ooidonk. Sindsdien is er heel wat onderzoek uitgevoerd, zijn er plannen gesmeed, hebben verschillende vergaderingen van overlegfora plaatsgevonden, zijn we een pak rapporten rijker. Ondertussen heeft de minister van leefmilieu en landbouw Vera Dua haar goedkeuring gegeven en ziet het er nu ook naar uit dat in het najaar van 2002 de eerste resultaten op het terrein merkbaar zullen worden. Het project wordt aangestuurd door de Vlaamse Land-maatschappij (VLM) en de afdeling Natuur van AMINAL. Deze laatste levert de voorzitter van het projectcomité en de -commissie, de officiële adviesorganen waarin ook vertegenwoordigers van Natuurpunt Gent zetelen.

Mooie plannen

Het project is zeker ambitieus te noemen en het zal nog heel wat overleg en daadkracht vragen om deze ambities in concrete realisaties om te zetten. Positief is alvast dat het plan voortbouwt op bestaande plannen zoals het GNOP van Sint-Martens-Latem en het beheersplan dat door Natuurpunt werd opgesteld voor het natuurreservaat de Latemse meersen. Het project wil onder meer akkers opnieuw omzetten tot bloemrijke graslanden via een extensivering van het landbouwgebruik; de bosplantages wenst men om te vormen tot meer natuurlijke bostypes en op bepaalde plaatsen is het de bedoeling om de bestaande bebouwing beter in te passen in het landschap door goed gekozen aanplantingen. Waar mogelijk worden storende constructies afgebroken. Er zijn heel wat plannen om de wandel- en fietsmogelijkheden in het gebied te optimaliseren en hiertoe worden bepaalde recreatieve verbindingen verkeersluw gemaakt voor auto's. Er zijn embryonale plannen om de waterhuishouding in het gebied aan te pakken. Het gaat om volgende maatregelen: het herstel van historische slootpatronen, het verhogen van het waterpeil in ondermeer de Keuzemeersen en Otegems ham, het ruimen van de grote slibpakketten die zowat alle beken in het projectgebied kenmerken, het herstellen van kwelvangen en *last but not least* het herstel van de waterkwaliteit. Zowat alle onderzoeken tonen aan

dat dit laatste hét grote knelpunt is in dit projectgebied. We zitten uiteraard met de bijzonder slechte waterkwaliteit van de Leie, nog steeds de meest vervuilde rivier in Vlaanderen, en ook de beken in het projectgebied zoals de Meersbeek, de Kasteelgracht, de Scheidbeek en de aantakende sloten blijken bijzonder zwaar vervuuld. Hoofdschuldige is de lozing van huishoudelijk afvalwater en in mindere mate bemesting en pesticidegebruik vanuit de intensieve landbouw. Door de bijzonder slecht functionerende zuiveringsrietvelden in de Baarle Frankrijkstraat in Sint-Martens-Latem en langsheen de Scheidbeek in Deinze zijn grote delen van de centraal gelegen beken zo goed als biologisch dood. Een onderzoek van het Instituut voor Bosbouw en Wildbeheer naar de visfauna dat werd uitgevoerd in het kader van dit inrichtingsproject, bevestigt dat het droevig gesteld is met de waterkwaliteit. Met netten en elektrische afvising werden de verschillende beektrajecten uitgebreid bemonsterd. Hier en daar werd een *stekelbaarsje* bovengehaald, maar in de meeste gevallen bleken beken en sloten visloos. Enkel het traject van de monding tot net voor het zuiveringsrietveld in de Meersbeek blijkt een redelijke visstand te bezitten. Maar dit dan vooral in kwantitatieve termen, want het gros van de vangst bestond uit de vermaledijde *blauwbandgrondel*, een Aziatische voornachtige vissoort die in Vlaanderen werd geïmporteerd als aasvisje

voor de vangst van snoek. Sindsdien maakt hij grote sier Vlaamse wateren en verdringt hij net als andere exoten onze inheemse vissen. Het *vetje* "een inheems mini-visje" blijkt de enige vissoort van betekenis te zijn in de natuurinrichtingswateren. Het hoeft niet te verwonderen dat ook andere aan zuiver water gebonden organismen nauwelijks terug te vinden zijn in dit nochtans bijzonder waterrijk gebied. Het spreekt dan ook voor zich dat zich hier dé uitdaging van het natuurinrichtingsproject situeert. Als het projectteam er in slaagt om samen met de verantwoordelijke partners (VMM, Aquafin en het gemeentebestuur) een oplossing te vinden voor de belabberde waterkwaliteit, zal dit project sowieso als een succes kunnen beschouwd worden. Zover is het echter nog lang niet. Het zal nog heel wat inzet, planning, overleg en financiering vragen voor deze oplossing er komt. Het dossier van de waterkwaliteit is dermate cruciaal dat we er in een later nummer van Snep! een apart artikel aan zullen wijden. Onthoud dus alvast dat zuiver water ons credo is!

Intussen

In afwachting van meer ingrijpende maatregelen is de ploeg van de VLM intussen in een eerste projectuitvoeringsplan op zoek gegaan naar kleine realisaties die het natuurbehoud reeds een stuk vooruit helpen. In eerste instantie wordt een landbouwloods die het waardevolle land-

Sanering van het zuiveringsrietveld is dé kritische succesfactor van het natuurinrichtingsproject.

De Meersbeek: de levensader van het natuurgebied is biologisch op sterven na dood.

schap van de Latemse meersen sterk ontsiert, afgebroken. Deze loods werd er midden jaren tachtig gebouwd. Dat een dergelijke loods toen nog in zo'n kwetsbaar gebied kon neergepoot worden roept vragen op. Het was een periode waarin de ruimtelijke ordeningswetten nogal vrij werden geïnterpreteerd. Gelukkig kwam er een kentering en toen diezelfde tuinbouwers centraal in de Latemse meersen ook een serrencomplex wilden uitbouwen was inmiddels het (politiek) besef gegroeid dat dit in deze zone volledig uit den boze is. In het beschermde landschap van de Latemse meersen is zo'n serrecomplex uiteraard een vloek, de vergunningverlenende overheid erkende dit (eindelijk!) en de jonge, dynamische tuinbouwer verplaatste zijn bedrijvigheid naar een meer geschikte zone waardoor natuurherstel in het hart van de Latemse meersen mogelijk werd gemaakt. Volgens de laatste berichten zou de tuinbouwloods afgebroken worden in het voorjaar van 2003. Ondertussen zijn de nabijgelegen gronden reeds in natuurbeheer bij de Latemse kern van Natuurpunt. Hoopgevend is dat typische meersenplanten zoals de *pinksterbloem* en *moerasrolklaver* zich vrij snel en massaal vestigen op de voordien intensief beheerde tuinbouwakkers.

Anderzijds voelen ook aan nutriëntenrijke groeiplaatsen gebonden soorten zoals diverse distelsoorten (*kale jonker*, *akkerdistel*, *speerdistel*) zich hier nog goed thuis. Even afwachten wat het natuurgericht begraasingsbeheer de komende jaren brengt, maar de verwachting is dat steeds meer zeldzame meersenplan-

ten de meer ruderaal ruigtekruiden zullen vervangen. Vermeldenswaardig is dat de *kneu*, de *grasmus* en de *steenuil*, vogelsoorten die vroeger vrij gewoon waren in extensieve landbouwlandschappen, hier dit jaar opnieuw een nestplaats vonden.

Zuiver water?

Er staan nog andere mooie inrichtingsmaatregelen op het programma. Zo worden een aantal poelen aangelegd of hersteld. Op die manier probeert men eilandjes van zuiver water te creëren waar waterinsecten, amfibieën, waterplanten en watervogels opnieuw een geschikt biotoop vinden. Bovendien wordt op die manier een cultuurhistorisch element opnieuw in het landschap gebracht. De bodem in de Latemse meersen bestaat voor een aanzienlijk deel uit zware klei. Traditioneel werd deze klei gewonnen om ermee in veldovens bakstenen te bakken. Zo werd de kerk van Sint-Martens-Latem gebouwd met klei uit de Latemse meersen. Pas vorige eeuw verdwenen de kleibakkers uit ons dorp. De laatste actieve kleisteenbakker woonde in de Kerkstraat, de locatie van de laatste veldoven in Latem. De meeste kleiputten zijn intussen jammer genoeg bedolven geraakt onder baggerslib van de Leie maar op sommige plaatsen getuigen natte depressies nog van dit stukje geschiedenis. Onder meer in de Meersstraat zijn dergelijke relictten terug te vinden. Op verschillende percelen die in beheer zijn bij de Latemse kern van Natuurpunt Gent zullen deze relictten in het kader van het poelenproject in hun oude glorie hersteld worden. De natuur vaart er wel bij en de Latemse

meersen herwinnen zo een deel van hun authenticiteit. Maar ook aan de waterkwantiteit wordt gewerkt. Het waterpeilbeheer in de Bourgoyen-Ossemersers toont aan dat, als men een voldoende hoog waterpeil kan garanderen langsheen de migratie-as van de Leie, dit automatisch een waar Eldorado voor overwinterende watervogels creëert. De recente overstromingen van de meersen bij Ooidonk in het voorjaar van 2002 leverden overigens een gelijkaardig beeld op waarbij vooral de vele honderden *pijlstaarten* (één van onze fraaiste overwinterende eendensoorten) in het oog sprongen. In de Keuzemeersen hoopt men net zoals in de Bourgoyen een dergelijke waterpeilverhoging te realiseren. Aangezien wonen en natuur ook in dit deel van de Leie-vallei bijzonder nauw verweven zijn, beoogt de VLM een dijk aan te leggen om op die manier de woonwijk van de Keuzemeersen te behoeden voor nieuwe wateroverlast, die zich daar nu periodiek manifesteert bij hoge peilen van de Leie. Op die manier hoopt men de Keuzemeersen om te vormen tot een soort bufferbekken waarbij het ook mogelijk wordt hogere waterpeilen te voorzien in functie van de natuur.

En je kan ervan genieten

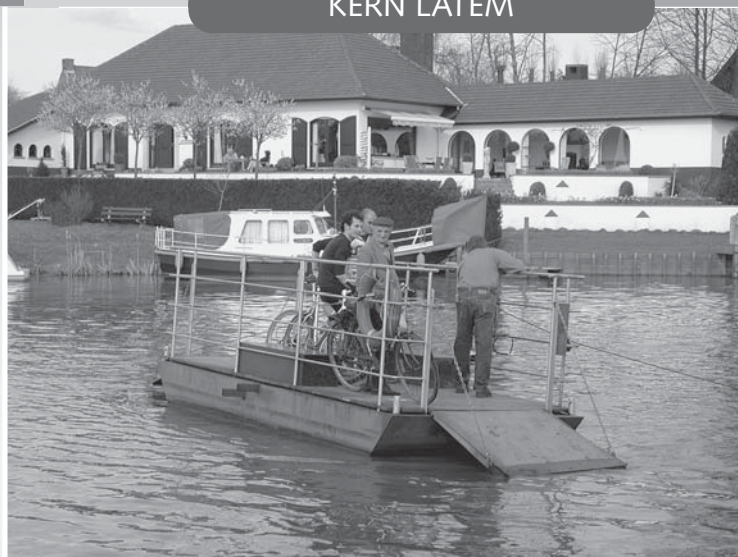
Uiteraard is het de bedoeling dat elke Latemnaar, elk lid van Natuurpunt Gent, kortom iedere bezoeker van deze heerlijke streek kan meegenieten van de investeringen die hier worden gedaan. Het projectrapport geeft dan ook heel wat aandacht aan recreatieve maatregelen. Hierbij takt het natuurinrichtingsproject aan op de uitbouw van de recreatie-as langs de Leievallei die een paar *missing links* in de fiets-as tussen Deinze en Gent moet wegwerken. Zoals de plannen nu voorliggen wordt dit één van de mooiere en meer gevarieerde fietsroutes van (we wikken onze woorden) Europa! Een fietsroute langs de boorden van de Leie (bij een betere waterkwaliteit moet dit geurloos kunnen), gebruik makend van authentieke veerponten doorheen bijzonder natuurrijke meersen en door een steeds uitgebreider netwerk van natuureservaten, maar

Een eerste succes van het inrichtingsproject: de landbouwloods die tijdens de jaren '80 verscheen als een vloek in het landschap wordt binnenkort afgebroken.

Nieuwe poelen vervangen de verdwenen kleiputten en brengen zuiver water en een pak nieuwe natuur in de Latemse meersen.

De combinatie van een pak natuur, prachtige Leielandschappen, cultuurhistorische pareltjes zoals Ooidonk en attracties zoals de veerponten bieden de fietser langsheen de nieuwe fiets-as een onvergetelijk dagje uit.

ook prachtige dorpskernen doorkruisend zoals dat van Afsnee, Sint-Martens-Latem en Ooidonk. Onderweg maak je kennis met de rivierduinen en de prachtige beukenlanen van het woonpark in Sint-Martens-Latem. voor de liefhebbers is een museumbezoek makkelijk in te lassen (o.m. museum Gust De Smet, museum mevrouw Jules Dhondt-Dhaenens of het gemeentelijk museum Gevaert-Minne), maar de kers op de taart is zeker het kasteel van Ooidonk met zijn bijzonder natuurrijk kasteelbos en uitgestrekte meersen. Met de nodige inrichtingsmaatregelen zouden deze meersen qua vogelrijkdom gemakkelijk kunnen "concurreren" met de Bourgoyen-Ossemersen en het is dan ook moeilijk te verantwoorden dat dit gebied zo goed als volledig uit het natuurinrichtingsproject werd geweerd. In de Latemse meersen zal de wandelinfrastructuur verder worden geoptimaliseerd. Zo komt er een knup-

Najaarswerkdag in Latem zaterdag 26 oktober

En 't moe een beetje "rap" gaan

*Zeg ne kjiir oe veel hectare 'est
'k è der gin gedagt van
Zôt ol meèr dan twee hectare zyn
'k è gin meetstok bie
Zyj ze were kwyt musskien
A komt ne kie na kieken dan
Maaien en hooien, berries en spaghetti*

Vanaf 10 uur hooiwerken in de Latemse meersen. Iedereen is welkom op de hooilanden aan het cultureel centrum in de Kwakstraat te Sint-Martens-Latem. Er worden eenvoudige natuurbeheerswerken uitgevoerd in functie van het verder herstel van de bloemrijke graslanden. Regelmatige pauzes maken dit voor iedereen haalbaar. Zoals steeds ringen we bij goed weer vogels zodat je enkele pareltjes van de Latemse avifauna van nabij kan bewonderen.

We sluiten af met een spaghetti-avond (kostendelend). Indien je daaraan wenst deel te nemen geef je best een seintje aan An Cliquet (an.cliquet@rug.ac.be of tel. 09/245.34.97) zodat we voldoende spaghetti en toebehoren voorzien. Uiteraard worden er ook vegetarische porties voorzien.

pelpad van aan het gemeentehuis in Sint-Martens-Latem tot in de Kwakstraat. Toch is het de uitdaging om de infrastructuur zo aan te leggen dat dit een zachte recreatie-as wordt, die enkel toegankelijk is voor wandelaars. Een deel van de Kwakstraat en de verbinding tussen de Meersstraat en de Kwakstraat worden autovrij gemaakt. Het gemeentebestuur nam reeds de nodige beslissingen hiertoe maar intussen is het wachten op de concrete signalisatie. Het spreekt voor zich dat dit de wandelkwaliteit in de Latemse meersen bijzonder ten goede komt. Ook in de Keuzemeersen wordt de wandelverbinding langsheen het jaagpad, die nu nog dood loopt, doorgetrokken en aangeakt op het wegennet.

Kleinschalige maatregelen

Naast de reeds genoemde maatregelen staan er tijdens de eerste fase reeds een aantal kleine inrichtingsprojecten op het programma. Zo zal de rij Italiaanse populieren ter hoogte van de blekerij in de Meersstraat in Latem vervangen worden door een gemengde houtkant, in de Meersstraat wordt een bomenrij aangeplant door het gemeentebestuur, in de Brakelmeersstraat wordt een losse haag aangeplant en het

populierenbos achter de Kerkstraat wordt omgevormd. Aanvankelijk was het de bedoeling om dit op een actieve manier aan te pakken (kappen en aanplanten) maar het projectcomité opteerde om dit eerder spontaan te laten verlopen. Ook het populierenbos in de meersen van Sint-Martens-Lerne zouden gerooid worden. Een vergraven terrein in eigendom van een particulier maar in beheer bij Natuurpunt wordt heringericht. Stortmateriaal wordt er opnieuw weggegraven en afgevoerd, poelen worden hersteld en een deel van de boomopslag wordt verwijderd om iets meer openheid te creëren.

De uitvoering van het eerste set maatregelen is al een aantal maal achteruit geschoven maar volgens de laatste berichten zullen de eerste projecten vanaf het najaar 2002 worden uitgevoerd. Uiteraard zijn het vooral de inrichtingswerkzaamheden uit de tweede fase (herstel waterkwaliteit) die het verschil zullen maken. Een concreet plan hiervoor ligt nog niet op tafel. Volgens de VLM zou ook hierover in het najaar meer duidelijkheid komen. Wij houden de lezers van Snep! zeker op de hoogte van de evoluties. ➡

Populierenbossen worden omgevormd tot meer gevarieerde inheemse loofbossen.

Beheerswerken in Latemse meersen werd opnieuw een succes!

In juli werkten opnieuw een 20-tal vrijwilligers mee aan de hooidagen in de Latemse meersen. Over het hoe en waarom kon je in de vorige Snep! meer lezen. Aangezien het tot een uurtje voor de start van de werkdag rotweer was, bleef het maaisel nat en zwaar. Daar kwam nog bij dat de grasproductie zeer groot was door het warme en vochtige weer van de voorgaande weken en de overstromingen van de Leie, die de hooilanden een zeker bemesting gaf. Hoewel er bijzonder hard is gewerkt, ook op zondag, moest maandag de werkploeg van Natuurpunt nog een paar uur bijspringen om de klus te klaren. Ter vergelijking, vorig jaar was bij goede weersomstandigheden het hooi op zaterdag omstreeks 17 uur reeds afgehaald. Toch werd er tijd genomen voor een stevige wandeling doorheen de Latemse meersen met een bezoek aan de vossenburcht en het horst van de buizerd. Twee ijsvogels, een volwassen vrouwtje en een juveniel exemplaar, werden gevangen, geringd, bewonderd en dadelijk weer losgelaten. Dit bleek iets vlotter te verlopen dan het verplaatsen van onze Gallowaykoeien. Hoewel we twee professionals hadden ingeschakeld bleek het temperament iets heviger dan bij een doorsnee wit-blauwe dikbilkoe. Het werk werd uiteraard opnieuw bezegeld met de barbecue, het kampvuur en nachtelijk vertier.

Wie de werkdagen miste maar toch zin heeft om eens deel te nemen krijgt een nieuwe kans op zaterdag 26 oktober. Afspraak opnieuw vanaf 10 uur in de Kwakstraat te Sint-Martens-Latem.